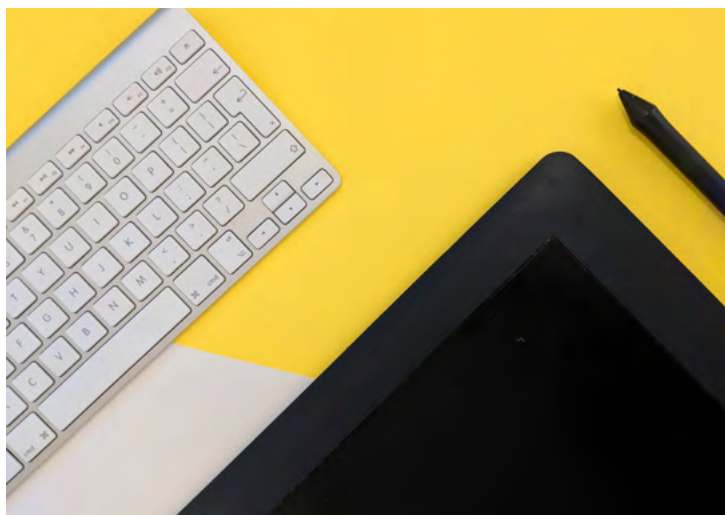

Koncepce přípravy na život v budoucnosti, v níž prožijeme zbytek našich životů, vychází z modelu „digitálně gramotného člověka“. Digitálně gramotný člověk je jedinec, který dokáže využívat široké spektrum moderních digitálních technologií k poznávání, učení, spolupráci a pro naplnění dalších osobních potřeb. Díky tomu se snadněji přizpůsobí změnám v prostředí i v charakteru činností a účinně ovládá nové digitální technologie.

Význam digitálních technologií ve společnosti bude i nadále růst, a proto je potřeba digitální dovednosti vnímat jako jednu ze základních složek funkční gramotnosti člověka. Digitálně gramotný člověk disponuje souborem dovedností univerzálně použitelných v digitálním světě. Tyto dovednosti jsou nejenom výsledkem učení, osvojování vědomostí a dovedností, ale také předpokladem pro další rozvoj jedince. Takové dovednosti jsou označovány jako digitální kompetence.

CO VŠECHNO JSOU DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE?

Digitální technologie vidíme všude kolem sebe. Jsou to technologie, které zpracovávají digitální data (ty nuly a jedničky). Dalo by se zjednodušeně říct, že téměř vše co dneska používá ke své činnosti elektrickou energii, nějakým způsobem využívá nebo může využívat digitální technologie. Nejčastěji digitální technologie využíváme pro práci s digitálním obsahem, sledujeme televizi, posloucháme hudbu (jednou z mála výjimek je starý klasický gramofon, avšak i k němu je často připojen digitální zesilovač). Digitální technologie najdeme ve všech oblastech. Například ve zdravotnictví (ultrazvuky, magnetické rezonance, monitory životních funkcí apod.), v domácnosti (pračky, ledničky, trouby), ale i třeba v odpadkových koších, které mohou hlásit, že potřebují vysypat.

Osvojení digitálních kompetencí zvyšuje naše šance na uplatnění v zaměstnání i mimo něj. Zároveň také platí, že vhodným užíváním digitálních technologií můžeme ušetřit spoustu svého času. Člověk, který pracuje na zlepšení úrovně své digitální gramotnosti, zároveň zvyšuje svou konkurenceschopnost. Při tom všem musí platit, že digitální technologie musí být dobrým pomocníkem, nikoliv páнем.

DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE MUSÍ BÝT DOBRÝM POMOCNÍKEM, NIKOLIV PÁNEM

CO JE TO DIGITÁLNÍ OBSAH?

Definice digitálního obsahu je velmi jednoduchá: jedná se o jakýkoli obsah, který existuje ve formě digitálních dat. Obsahem v tomto případě rozumíme textové informace (např. text zprávy nebo e-knihy), zvuk (nahrávka písně vašeho oblíbeného interpreta), v případě obrazu pak statické obrázky (kresby či fotografie) nebo videa. Pro digitální obsah se často používá i výraz digitální média.

Digitální obsah má mnoho různých podob. Například zprávy mohou mít formu krátkého textu, ale stejně tak mohou využívat spojení textu s obrazem, zvukem i videem; při publikování na internetu je běžnou formou tzv. hypertext – text využívající propojení více různých textů pomocí tzv. odkazů. O interaktivním obsahu hovoříme např. u her a multimediálních aplikací, které umožňují uživateli podobu obsahu různým způsobem ovlivňovat. Digitální obsah lze šířit řadou různých kanálů: hudební záznam si lze přehrát jako hudební stream z internetu, stejnou skladbu si však můžete pořídit na CD či jiném digitálním hudebním nosiči, případně ji lze přehrát přímo ze souboru uloženého na přenosném či pevném disku vašeho počítače.

Pro zobrazení či přehrání digitálního obsahu tedy potřebujeme přístup k příslušným datům. Buď máme k dispozici fyzický datový nosič (CD, DVD, přenosný disk), nebo k datům přistupujeme přes internet či jiný zdroj (např. pozemní i satelitní televizní vysílání jsou rovněž ve svém principu datovým tokem). Kromě toho je vždy nutné mít přehrávací zařízení (chytrý telefon, tablet, počítač, smart TV, herní konzole...) vybavené potřebným softwarem. Pro legální použití digitálního obsahu je nezbytné dodržet podmínky licence, pod kterou je obsah publikován.

DIGITÁLNÍ KOMPETENCE

Digitální kompetence jsou obvykle definovány jako „soubor vědomostí, dovedností a zkušeností nutných k identifikaci, pochopení, interpretaci, vytváření, komunikování a účelnému a bezpečnému užití digitálních technologií (jejich technických vlastností i obsahu) za účelem udržení či zlepšení své kvality života a kvality života svého okolí, tj. např. za účelem pracovní i osobní seberealizace, rozvoje svého potenciálu a udržení či zvýšení participace na společnosti.“ Nízká úroveň digitálních kompetencí vede naopak k digitálnímu vyloučení.

Digitální kompetence jsou rozděleny do pěti oblastí:

1 INFORMAČNÍ A DATOVÁ GRAMOTNOST

První oblast kompetencí je zaměřena především na práci s digitálními informacemi všeho druhu, které jsou zpravidla umístěné na internetu. Základem je dovednost potřebné digitální informace vyhledávat, filtrovat a pracovat s nimi. Další dovedností je schopnost posoudit, zda je digitální informace pravdivá a pro uživatele natolik významná, že s ní bude dále pracovat. Běžný uživatel by měl umět ukládat, spravovat a organizovat obsah digitálních dat. Zároveň by měl být schopen vytvořit přehlednou strukturu složek a souborů, která vyhovuje jeho potřebám.

2 KOMUNIKACE A SPOLUPRÁCE

Ke komunikaci a spolupráci s dalšími uživateli digitálního prostředí slouží mnoho programů a aplikací. Při jejich výběru zohledňujeme kulturní a generační rozmanitost a neméně věnujeme pozornost vlastní digitální identitě a pověsti. Prostřednictvím veřejných a soukromých digitálních služeb se můžeme účastnit společenských událostí nebo participativního občanství.

3 TVORBA DIGITÁLNÍHO OBSAHU

Schopnost vytvářet a upravovat digitální obsah (text, foto, video, zvuk) patří k základním dovednostem digitálně gramotného jedince. Tento obsah můžeme dále integrovat, propojovat a vytvářet tak nový digitální obsah. Zároveň je třeba respektovat práci jiných, dodržovat pravidla týkající se autorských práv a licencí. Pro tyto činnosti bychom měli být schopni nainstalovat do svých digitálních zařízení vhodné aplikace a programy či umět pracovat s klávesovými zkratkami.

4 BEZPEČNOST

Abychom nepřišli o svá data, je nutné umět ochránit svá digitální zařízení, obsah, osobní údaje a soukromí. Zároveň musíme rozlišit, kdy nám digitální technologie pomáhají, a kdy naopak škodí tím, že nám narušují fyzické a psychické zdraví. V zájmu budoucích generací se také musíme zabývat tím, jaké mají digitální technologie dopad na životní prostředí.

5 ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

Víme, že digitální kompetence potřebujeme v různých oblastech našeho života a že jejich absence je pro nás hendikepem. Měli bychom být schopni určit, které digitální kompetence potřebujeme rozvíjet a kdo či co nám při tom může pomoci.

1 INFORMAČNÍ A DATOVÁ GRAMOTNOST

Prohlížení, vyhledávání a filtrování dat, informací a digitálního obsahu

Na internetu můžeme vyhledat velké množství informací, které však mají různou životnost. Proto bychom měli umět zjistit, nakolik je zobrazený obsah aktuální. Víme, k čemu slouží vyhledávače (např. Google, Seznam) a umíme je vhodně používat – správně definovat předmět hledání, volit vhodná klíčová slova a umět filtrovat výsledky vyhledávání. Jsme schopni zjistit základní informace – konkrétní otevírací dobu, hodnocení lékaře, nakupování zboží v e-shopu – a uvědomujeme si, že veškeré výsledky, které se nám zobrazují, jsou již jistým způsobem personalizovány. To znamená, že vyhledávač sám zohledňuje, v jaké lokalitě se nacházíme nebo v jakých oblastech zájmu se nejčastěji pohybujeme a podle toho pro nás vybírá ty nejrelevantnější výsledky.

Hodnocení dat, informací a digitálního obsahu

Aby vyhledávání bylo kvalitní, měli bychom být schopni získané informace podrobit kritickému hodnocení, umět je analyzovat a porovnávat. Také bychom měli ověřovat jejich spolehlivost a věrohodnost, například pomocí vyhledání recenzí a nezávislých hodnocení na internetu. Měli bychom mít na paměti rovněž existenci nepravdivých zpráv (hoaxů), nevyžádané pošty (spam) či řetězových emailů, které pro nás mohou znamenat potenciální nebezpečí. Důvěryhodnost každého z těchto případů si lze ověřit.

Správa dat, informací a digitálního obsahu

Mnoho vyhledaných dat je potřeba archivovat/uložit pro další použití. Měli bychom tak mít povědomí o tom, že existují soubory či dokumenty, které se ukládají do složek a adresářů. K tomu, abychom se v takto získaných datech orientovali, nám každé zařízení nabízí defaultní strukturování obsahu, díky kterému jsme schopni později vyhledat, co potřebujeme. Na základě svých dovedností si můžeme vytvářet vlastní hierarchii složek a pracovat se získanými soubory (přejmenovat, kopírovat, vkládat, odstanit atd.). Data ze svého zařízení si sami či s pomocí zálohujeme, abychom měli jistotu, že je později neztratíme.

NÁŠ PŘÍBĚH

KAREL

Je pondělí ráno. Karel má dnes velký den, oficiálně nastupuje na pozici vedoucího skladu, ve kterém pracuje již 9 let. Kromě své práce má rád sport, grilování a pořad TopGear.

Probouzí se později. Budík nezazvonil z důvodu náhlého restartování mobilu. Karel vynechá snídani a rychle nastupuje do auta s vidinou pozdního příjezdu. Po cestě se ale nečekaně ocitne v koloně aut, to znamená další zpoždění, které Karel musí nahlásit asistenci ředitele. Ta mu připomíná, aby přednostně zajistil předání dokumentů, které Karel ve spěchu zapomněl doma! Celý nervózní volá kolegovi, který by mohl dokumenty znovu vytisknout, ovšem ten nemá přístup do příslušného oddělení. Karel dorazí hladový do práce, kde informuje asistentku, že materiály může odvézt sám na centrální oddělení v Praze. Rychle tiskne nové dokumenty a spěchá na vlak, protože služební auto mezitím využil jiný spolupracovník. Po příjezdu do Prahy hledá danou adresu a ptá se kolemjdoucích, kteří ho nasměrují do metra. Tam zjistí, že nemá drobné na lístek a že se mu mobil téměř vybil během aktualizace, která se nečekaně spustila během noci. Jde raději do trafiky a zařadí se do dlouhé fronty. Do centrálního oddělení se dostává celý zničený a hladový. Uvědomí si, že si nevzpomíná na jméno člověka, se kterým se má sejit. Chce zavolat asistentce, ale zjistí, že mobil už je úplně vybitý. Karel má chuť se „vším praštit“, zakřičet na celý svět!

Nakonec vše zvládne vyřídit a domluví si náhradní schůzku. Den na to zjišťuje, že termín nové schůzky se shoduje s termínem důležitého zápasu, kde nemůže chybět. Karel už ani nemá chuť jíst. Vrací se zpět na vlak, který mu před nosem ujede. Kdyby to věděl, mohl by přidat do kroku. Takhle nestihne ani svůj oblíbený pořad.

CO MOHLO BÝT JINAK?

Tento příběh by mohl mít úplně jinou podobu, kdyby Karel uměl efektivně využívat nabízený digitální svět.

• vypnutí automatických aktualizací

• rychlovarná konvice, která se automaticky zapne, vypne a udrží vodu teplou
• trouba s časováním zapnutí

• navigace, která hlásí stav dopravy

• data v digitální podobě na „cloudu“
• mobilní data, e-mailový klient v mobilu

• aplikace v mobilu pro objednání nebo doručení jídla
• vyhledávání obchodů a restaurací v okolí

• elektronický podpis
• datová schránka

• aplikace pro zjištění spojů a jejich návaznosti
• online jízdenka, SMS jízdenka
• čtečka knih, internet v mobilu

• mapové aplikace, navigace v mobilu

• powerbanka
• veřejné nabíjecí spoty

• kalendář v mobilu
• upomínka v mobilu

• internet TV, aplikace v mobilu

ÚŘAD • INSTITUCE • DOPRAVA

Digitalizace pošimrala v posledních letech po hřívě i úředního šimla. V dnešní době již není nutné stát dlouhé hodiny ve frontě a čekat na vyřízení své agendy. Na většině českých magistrátů lze využít online rezervace termínu a vyhnout se tím nepříjemnému čekání. Například Magistrát města Jablonce nad Nisou nabízí tuto službu pro evidenci obyvatel, vyřízení trvalého pobytu, občanských průkazů, cestovních dokladů a na dopravně-správním oddělení. Pomocí PIN kódu, který získáte online, si lze zajistit přednostní odbavení. Liberecký magistrát nabízí na stránkách online rezervace termínu i statistické údaje využívání služeb (jak dlouho trvá odbavení, kolik klientů čeká nebo za jak dlouho pravděpodobně přijde na řadu vaše odbavovací číslo). Občan si tak může lépe naplánovat čas a dobu čekání si zpříjemnit třeba u knížky v kavárně. V severských zemích šla ale digitalizace mnohem dál. V Estonsku lze většinu agendy vyřídit přímo z domova ze svého počítače, tabletu nebo SMART telefonu. Pouze svatbu a rozvod musí občan řešit osobně na úřadě, zbytek lze řešit online. Bez nervů, čekání a úředníků, kteří jsou taky jen lidé, a proto je pochopitelné, že nemají každý den sluníčkovou náladu.

Je však toto řešení dostupné pro všechny občany? Kdo pomůže s digitální veřejnou správou starším nebo vyloučeným občanům? Nezvýší se počet podvodů? Kde na to vláda vezme peníze? A opravdu může takový systém fungovat dlouhodobě? Nehrozí kybernetický útok? To jsou otázky, kterými se bude muset česká vláda v budoucnu zabývat.

Situace v dopravě jde digitálním směrem zcela přirozeně. Vládou tu chytré aplikace a weby, bez kterých si leckdo nedokáže představit svůj denní život. Papírovým jízdním řádům zdá se definitivně odzvonilo. I starší lidé znají webovou stránku IDOS, kde najdou informace o spojích po celé republice. K navigaci již většina občanů nepoužívá extra přístroj, protože ji mají ve svém SMART telefonu nebo zabudovanou do palubní desky automobilu. Velmi oblíbenou vychytávkou moderního řidiče jsou aplikace reflektující online stav dopravy a počítající nejlepší možnou trasu v daném okamžiku (Waze, navigace Google), případně offline aplikace nabízející kvalitní turistické informace z konkrétní oblasti (mapy.cz, maps.google.com). Dopravní společnosti bojují o klienty pomocí propracovaných aplikací, kde je možné online zakoupit/zrušit jízdenku, vybrat si zdarma oblíbené sedadlo nebo ohodnotit konkrétního řidiče. Na aplikaci mají často napojený marketingový systém, který klienty informuje o akčních trasách (Velikonoční cesta do Polska za 1 Kč apod.) nebo nabízí slevy za najeté kilometry. Alternativní způsoby dopravy mají také spoustu možností, o nich ale zase v příštím vydání našeho měsíčníku.

JAK TO MÁM JÁ?

Můj přístup k digitálnímu světu je takový, že se snažím využít jen to, co nezbytně potřebuji pro své potřeby v pracovním a osobním životě. Zbytečně se nezahluji informacemi a hlídám si míru závislosti na technologiích.

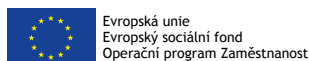
Věnuji se grafice a ilustraci a je pro mne důležité neztratit kontakt s ruční prací a zároveň udržet krok s novými technologiemi. Ideální cestu jsem našla v propojení obou rovin, a to co nejjednodušším způsobem, např. kde není skener, tam si pomohu fotoaparátem v mobilu apod. Využívám také řadu programů od grafických po střihačské a zvukové. Abych nestrávila všechny čas u monitoru, snažím si určit, které dovednosti opravdu potřebuji a bez kterých se bez problému obejdu. Hlavní je dobrat se ke kýženému výsledku a zároveň si udržet čistou hlavu.

Kate

Redakční rada:

Jaroslav Jindra, Jana Kubátová, Petr Klíma, Kateřina Špačková, Pavel Štáfek, Michaela Štáfková

DIGI zpravodaj 01 | Rok vydání: 2020 | www.portaldigi.cz

DigiStrategie 2020 | rozvoj systémové podpory digitální gramotnosti

APPKA • PROGRAM, KTERÝ POMŮŽE

Při práci na počítači se stále častěji registrujeme. Abychom dodrželi bezpečnostní pravidla, neměli bychom používat stále stejná hesla. Ale jak si to vše pamatovat? Výbornou pomůckou mohou být aplikace pro správu hesel. Můžeme doporučit aplikaci KeePass, která je zdarma a její zdrojový kód je volně k dispozici. Hesla jsou uložena v jednom souboru, který je šifrovaný. Proto nám postačí, pokud si zapamatujeme pouze heslo pro přístup k tomuto souboru. Pro každé místo, kde potřebujeme zadávat heslo, se do aplikace zapíše záznam, kde máme uloženo přihlašovací jméno, odkaz na stránku (aplikaci), heslo a případně poznámku. Program umí generovat i náhodná hesla a uživatel si může nastavit jejich složitost. Jednotlivé záznamy lze dělit pro přehlednost do libovolných skupin a zároveň snadno hledat přes všechny záznamy.

Například v okamžiku, kdy nějaký e-shop nebo aplikace požaduje přihlašovací údaje, můžete snadno zkopírovat uživatelské jméno a heslo do schránky a v dialogu pro zadání hesla jej vložit. Pro větší bezpečnost aplikace sama vymaže heslo po několika sekundách ze schránky. Je možné také použít automatické doplňování. Po jeho nastavení stačí najet kurzorem na místo, kde se vyplňuje přihlašovací jméno nebo heslo, stisknout kombinaci kláves a program vše sám vyplní. K tomuto programu existují také varianty pro mobilní telefony a přes Cloud můžete snadno sdílet stejná hesla v počítači a v mobilu.